

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Ректор Центральноукраїнського
державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

Свген СОБОЛЬ

«29» листопада 2021 р.

**Програми навчальних дисциплін
програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників у
сфері післядипломної освіти для осіб з вищою освітою
«РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ»**

Назва програми

Галузі знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 013 Початкова освіта

Модуль: Особливості організації ефективного і безпечного освітнього середовища в умовах НУШ

Назва навчальної дисципліни: Особливості організації освітньо-розвивального середовища в контексті НУШ

Цільовий компонент: Уточнити поняття освітньо-розвивального середовища, його психологічних ознак. Поглибити розуміння значущості умов освітнього середовища для розвитку психічних функцій учнів. Удосконалити уміння щодо організації та підтримки сприятливих факторів освітньо-розвивального середовища.

Змістовий компонент:

Освітнє середовище: поняття та структура. Сукупність факторів, що безпосередньо або опосередковано впливають на процес навчання і виховання дитини. Предметна, інформаційна, соматична, соціальна та психологічна складові освітнього середовища.

Основні ознаки безпечного освітнього середовища. Поняття безпеки/небезпеки як характеристики якості життя. Психологічне насилля та особистісна захищеність. Психотравмуючі ситуації. Характеристики та критерії безпеки / небезпеки в освітньому середовищі.

Психологічні засади розвивального навчання. Концептуальні положення систем розвивального навчання Л. С. Виготського, Л. В. Занкова, В. В. Давидова, Д. Б. Ельконіна. Мета і завдання розвивального навчання. Основні параметри освітнього процесу у технології розвивального навчання.

Психологічні умови створення освітньо-розвивального середовища. «Дитиноцентризм» як модель організації взаємодії з учнями. Принципи безпечного освітнього середовища. Учитель-фасилітатор. «Кодекс безпечного освітнього середовища (КБОС)»

Процесуальний компонент: *форми:* інтерактивна лекція; *методи:* створення ситуації інтересу в процесі викладення, створення ситуації новизни, опора на професійний досвід, інтерактивні; *засоби:* презентація, інформаційні ТЗН, ситуаційні задачі.

Результативний компонент:

ПРН 1. Уміння створювати безпечне та емоційно комфортне освітнє середовище в умовах НУШ, діагностувати результати освітнього процесу, складати індивідуальні освітні маршрути для становлення учня як особистості, громадянина, інноватора.

ПРН 4. Оволодіння стратегією організації кооперативної навчальної діяльності учнів з урахуванням індивідуальних особливостей та розвитку різних типів інтелекту в учнів початкової школи.

ПРН 6. Осмислити особливості та специфіку формувального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів, оволодіти прийомами проведення й узагальнювання результатів формувального оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи.

ПРН 7. Розуміння концепції НУШ як організації сучасного освітнього середовища у початковій школі на засадах партнерства та взаємодії усіх учасників освітньо-виховного процесу.

Список рекомендованої літератури:

1. Бондарчук О. І. Психологічна безпека освітнього середовища: сутність та умови створення: спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. Київ: «Університет менеджменту освіти», 2018. 24 с.

2. Водолазська Т. В. Модель доброзичливого до дітей освітнього середовища. ПостМетодика. 2012. №5 (108). URL: <http://poippo.pl.ua/pm/pdf-1-f-w/PM-108.pdf>

3. Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>

4. Ліщинська О. А. Профілактика психологічного насильства у сім'ї та освітньому середовищі: метод. рекомендації. Київ: Міленіум, 2010. 68 с.

5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

6. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

7. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. / за заг. ред. Цюман Т. П. Київ: Український фонд «Благополуччя дітей», 2018. 56 с.

8. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. Москва: Смысл, 2001. 365 с.

Назва навчальної дисципліни: Психологічні аспекти формування безпечного освітнього середовища в умовах НУШ

Цільовий компонент:

Поглибити розуміння важливості створення безпечного та емоційно комфортного освітнього середовища для розвитку молодших школярів. Розвивати навички організації безпечного освітнього середовища, здійснювати фасилітативні впливи у педагогічній взаємодії.

Змістовий компонент (Програма тренінгу):

1. Вступ. Привітання. Знайомство. «Криголами». Оголошення теми. Очікування.

2. Моніторинг стану організації освітнього середовища. Методика І.О. Басвої «Психологічна безпека освітнього середовища».

3. Групове обговорення теми: «Як ми організуємо свою роботу?». Аналіз позитивних моментів та недоліків організації освітнього середовища у власному ЗЗСО. Психологічно небезпечні ситуації та фактори психологічної загрози.

4. Актуалізація установки на розвиток особистісної відповідальності за психологічну безпеку освітнього середовища. Вправа «Промовець»

5. Вправа «Метаплан»: створення проекту психологічно безпечного освітнього середовища в закладі з його наступною презентацією.

6. Заключна частина. Рефлексія. Побажання учасникам тренінгу.

Процесуальний компонент: *форми:* тренінгові заняття; *методи:* психологічного діагностування, вирішення проблемних завдань, створення ситуації інтересу у процесі викладення, створення ситуації новизни, опора на життєвий досвід, інтерактивні; *засоби:* ілюстративні та діагностичні матеріали, презентація, інформаційні ТЗН.

Результативний компонент:

ПРН 1. Уміння створювати безпечне та емоційно комфортне освітнє середовище в умовах НУШ, діагностувати результати освітнього процесу, складати індивідуальні освітні маршрути для становлення учня як особистості, громадянина, інноватора.

ПРН 4. Оволодіння стратегією організації кооперативної навчальної діяльності учнів з урахуванням індивідуальних особливостей та розвитку різних типів інтелекту в учнів початкової школи.

ПРН 6. Осмислити особливості та специфіку формувального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів, оволодіти прийомами проведення й узагальнювання результатів формувального оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи.

ПРН 7. Розуміння концепції НУШ як організації сучасного освітнього середовища у початковій школі на засадах партнерства та взаємодії усіх учасників освітньо-виховного процесу.

Список рекомендованої літератури:

1. Колісниченко Г. Ми проти насильства. Тренінг. Соціальний педагог. 2010. № 1. С. 48–50.

2. Марчак С. Психологічний комфорт педагога в умовах конструктивного спілкування. Тренінг–курс для педагогів і майстрів виробничого навчання. Соціальний педагог. 2010. № 1. С. 28–33.

3. Методичні рекомендації для тренерів щодо розроблення та проведення тренінгів. / Фулей Т., Буруковська Н., Будниченко Т., Савченко Г. Київ. 2016. 90 с.

4. Організація і методика соціально–педагогічного тренінгу: Навч. посіб. / Укладач О. М. Шевчук. Умань: ПП Жовтий, 2011. 133 с.

5. Психологічні аспекти створення безпечного освітнього середовища: матеріали семінару практичних психологів ЗНЗ / Упор. Л. В. Зюман. Кременчук, 2012. 64 с.

6. Стельмах Н. В., Іванова Т. М. Загальні основи тренінгової роботи. Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2019. 300 с.

7. Торн К., Маккей Д. Тренінг. Настольная книга тренера. СПб.: Питер, 2008. 240 с.

8. Торохтій І. О. Інтерактивні вправи. URL: <https://vseosvita.ua/library/interaktivni-vpravi-65321.html>

9. Тренінги психологической безопасности в школе / И. А. Баева. СПб.: Речь, 2002. 251 с.

Назва навчальної дисципліни: Психологічна діагностика молодших школярів

Цільовий компонент:

Удосконалення діагностичної компетентності щодо виявлення індивідуальних особливостей та труднощів у навчанні молодших школярів; оволодіння сучасними психодіагностичними засобами; вдосконалення навичок щодо збору, обробки та використання діагностичних даних.

Змістовий компонент:

Психологічне вивчення індивідуальних особливостей молодших школярів в умовах впровадження концепції Нової української школи.

Діагностичний мінімум в роботі з учнями молодшого шкільного віку. Психодіагностограма обстеження молодших школярів.

Вимоги до процедури збору та обробки психологічної інформації про дитину. Оформлення протоколів діагностичного обстеження.

Психологічний діагноз та прогноз психічного розвитку в молодшому шкільному віці. Психодіагностична картка фіксації результатів обстеження.

Психологічні діагностика типових труднощів у навчанні молодших школярів.

Практикум: розробка діагностичного комплексу індивідуального / групового обстеження психологічних особливостей молодших школярів.

Процесуальний компонент: *форми:* практичне заняття; *методи:* проблемного викладу, створення ситуації інтересу у процесі викладання, опора на професійний досвід, інтерактивні, практичні завдання; *засоби:* діагностичні методики, бланки, протоколи, стимульний матеріал методик.

Результативний компонент:

ПРН 4. Оволодіння стратегією організації кооперативної навчальної діяльності учнів з урахуванням індивідуальних особливостей та розвитку різних типів інтелекту в учнів початкової школи.

ПРН 7. Розуміння концепції НУШ як організації сучасного освітнього середовища у початковій школі на засадах партнерства та взаємодії усіх учасників освітньо-виховного процесу.

Список рекомендованої літератури:

1. Венгер А. Л. Цукерман Г. А. Психологическое обследование младших школьников». Москва: ВЛАДОС-ПРЕСС. 2007. 160 с.

2. Діагностика пізнавальної сфери молодших школярів / уклад. А. Л. Кравченко, О. С. Плужник; за ред. Г. О. Горської. Кіровоград: ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2012. 68 с.

3. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби: [метод. рек.] / авт.-упор.: В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106 с.

4. Марінушкіна О. Є., Замазій Ю. О. Порадник практичного психолога. Харків: Основа, 2007. 240 с.

5. Палій А. А. Методи діагностики психічного розвитку дітей. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2013. 430 с.

6. Психолого-педагогічна діагностика школярів / упоряд. О. Л. Співак. Харків: Ранок-НТ, 2007. 160 с.

7. Психологу для роботи. Діагностичні методики: збірник / уклад. М. В. Лемак, В. Ю. Петрище. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2012. 616 с.

8. Терлецька Л. Г. Вікова психологія і психодіагностика: підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013. 608 с.

Інформаційні ресурси:

<https://naurok.com.ua/zbirka-metodik-diagnostika-molodshih-shkolyariv-56753.html>

<http://194.44.152.155/elib/local/862.pdf>

<https://psiukrearth.ru/psihologija-vihovannja/2319-diagnostika-molodshih-shkoljariv.html>

<https://urok.osvita.ua/materials/psychology/19851/>

Назва навчальної дисципліни: Інтеграція в реалізації змісту початкового навчання

Цільовий компонент: Розкрити сучасні підходи до розкриття сутності й змісту поняття інтеграція, її видів, ролі й місця в початковій школі. Проаналізувати особливості реалізації інтегрованого підходу в НУШ, як засобу формування в молодших школярів цілісності сприйняття світу.

Змістовий компонент: Сутність і зміст поняття інтеграція. Роль і місце інтеграції в початковій школі. Види інтеграції в НУШ. Інтеграція навчальних предметів як засіб формування в молодших школярів цілісності сприйняття світу.

Процесуальний компонент: *форми:* тренінгове заняття; *методи:* створення проблемних ситуацій, опора на життєвий досвід, інтерактивні, аналіз підручників різних авторів інтегрованого курсу «Я досліджую світ»; *засоби:* презентація, нормативні документи в галузі початкової освіти, підручники інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Результативний компонент:

ПРН 2. Усвідомлення способів реалізації інтеграційного підходу в навчанні молодших школярів, інтегрувати зміст навчальних предметів та реалізувати інтегроване навчання в початковій школі.

ПРН 3. Уміння організовувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах (прогнозування, проектування, оцінювання тощо); створювати культуромовне освітньо-розвивальне середовище, впроваджувати сучасні педагогічні технології формування математичної компетентності та організовувати дослідницьку діяльність молодших школярів.

ПРН 4. Оволодіння стратегією організації кооперативної навчальної діяльності учнів з урахуванням індивідуальних особливостей та розвитку різних типів інтелекту в учнів початкової школи.

ПРН 7. Розуміння концепції НУШ як організації сучасного освітнього середовища у початковій школі на засадах партнерства та взаємодії усіх учасників освітньо-виховного процесу.

Список рекомендованої літератури:

1 Балагурова М. «Інтегровані уроки як спосіб формування цілісного сприйняття світу». Фестиваль педагогічних ідей «Відкритий урок» 2004–2005 навчальний рік. G / index htm сайт UD. «Перше вересня».

2 Бех І. Інтеграція як освітня перспектива. Початкова школа. 2009. №5.

3 Біляєв О. Інтегровані уроки рідної мови. Диво слово. 2010. №5.

4 Большакова І. Міжпредметна інтеграція змісту навчання. Початкова освіта. 2013. № 40 (712). С. 4.

5 Власенко О. Без уроків математики та історії. Директор школи. 2015. №9-10. С.5.

6 Волканова В., Муржа Л., Мунтян Т. Порадник методиста. Типологічний словник уроків (вид, форма, методи та прийоми). Управління школою. 2008. №8-9. С. 2–28.

7 Горгош Л. Інтеграція традиційних та інноваційних технологій в навчально-виховному процесі початкової школи. Розкази онуку. 2009. №1-2. С. 4–8.

8 Інноваційні технології навчання в початковій школі / Упорядники: В. П. Телячук, О. В. Лесіна. Харків: Вид. група «Основа», 2007. 240 с.

9 Корольок Т. Цікаво математики навчається. Сприяє цьому дуже інтеграція. Учитель початкової школи. 2016. № 6. С. 32–35.

10 Михайлова О. С «Інтеграція, як методичне явище». Фестиваль педагогічних ідей «Відкритий урок» 2004–2005 навчальний рік. G / index htm сайт UD. «Перше вересня».

11 Нестандартні уроки в початковій школі / Упоряд. О. Кондратюк. Київ: Ред. загальнопед. газ. 2005. 128 с.

12 Осколова М. Інтеграція в процесі навчання грамоти. Початкова школа. 2011. № 16.

13 Савка О., Борис І. Інтегрований урок як спосіб реалізації особистісно орієнтованого навчання. Початкова освіта. 2007. № 20. С. 9.

14 Савченко О. Урок у початкових класах. Навчально-методичний посібник. Київ: Освіта, 2003.

- 15 Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручн. Київ: Грамота, 2012. С. 373.
- 16 Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах. Київ : Магістр – S, 1997. С. 89–90.
- 17 Чекіна О. Ю. Інтегровані уроки у початковій школі. Харків: Основа, 2011.
- Інтернет-ресурси:
- <http://oipopop.ed-sp.net/taxonomy/term/2177>
  - <http://oipopop.ed-sp.net/taxonomy/term/2180>
  - http://osvita.ua/school/lessons_summary/integr_ur

Назва навчальної дисципліни: Стратегії розвитку мовленнєвої компетентності молодших школярів

Цільовий компонент: Розкрити поняття мовленнєвої компетентності молодших школярів, її значення у формуванні рівня освіченості та інтелекту. Збагатити професійні компетентності вчителів початкової школи новими дієвими методичними прийоми та елементами сучасних освітніх технологій формування мовленнєвої компетентності молодших школярів. Розглянути використання інтерактивних технологій розвитку діалогічного мовлення та мовленнєво-творчої діяльності учнів початкових класів.

Змістовий компонент: Поняття компетентнісного підходу в освіті. Зміст мовленнєвої компетентності молодших школярів та її компоненти. Мовленнєва та комунікативна компетентності молодшого школяра. Мовленнєвий розвиток молодшого школяра. Сучасні педагогічні технології та методи формування мовленнєвої компетентності молодших школярів. Розвиток діалогічної компетентності молодших школярів засобами інтерактивних технологій. Поняття мовленнєво-творчої діяльності та її розвиток засобами інтерактивних технологій.

Процесуальний компонент: *Форми:* тренінгове заняття; *методи:* проблемного викладу, створення ситуації інтересу в процесі викладення, створення ситуації новизни, опора на життєвий досвід, інтерактивні; *засоби:* схем-моделі, кубиків-історій, серії сюжетних малюнків – коміксів, цеглинки LEGO, кільця Луллія, палички Кюїзенера, презентація, ТЗН, нормативні документи в галузі початкової освіти.

Результативний компонент:

ПРН 3. Уміння організовувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах (прогнозування, проектування, оцінювання тощо); створювати культуромовне освітньо-розвивальне середовище, впроваджувати сучасні педагогічні технології формування мовленнєвої компетентності та організовувати дослідницьку діяльність молодших школярів.

ПРН 4. Оволодіння стратегією організації кооперативної навчальної діяльності учнів з урахуванням індивідуальних особливостей та розвитку різних типів інтелекту в учнів початкової школи.

ПРН 5. Усвідомлення значення та оволодіння технологіями впровадження LEGO-технології в реалізації компетентнісного навчання в освітній процес НУШ, оволодіння прийомами роботи «Шість цеглинок».

ПРН 7. Розуміння концепції НУШ як організації сучасного освітнього середовища у початковій школі на засадах партнерства та взаємодії усіх учасників освітньо-виховного процесу.

Список рекомендованої літератури:

1. Андзьошина Н. М. Навчаємо словотворчості. Формування навичок написання творів і переказів у молодших школярів. 2-4 класи Харків: Видавнича група «Основа», 2008. 108 с.
2. Державний стандарт початкової освіти. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>

3. Джежелей О., Коваленко О., Ємець А. Практична методика розвитку мовлення молодших школярів. Київ: Шкільний світ, 2007. 112 с.
4. Зимульдінова А., Гірняк С. Мова й мовлення молодших школярів. Наукові засади. Початкова школа. 2012. № 11. С. 10–13.
5. Мазур Є. І. 100 комунікативних сходинок до мовленнєвої компетентності. Початкове навчання та виховання. 2010. № 10.
6. Мельничайко О. І. Рідна мова. Комунікативні вправи Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2007. С. 40–45.
7. Педагогічні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі: навчально-методичний посібник / за наук. ред. Чабайовської М. І. Тернопіль: Мальва-ОСО, 2014. 188 с.
8. Петрик О. Формування діалогічного мовлення учнів 2–4 класів. Початкова школа. 2007. № 7. С. 21–23.
9. Петрик О., Гриценко О. Формування діалогічного мовлення другокласників. Початкова освіта. 2008. № 19. С. 14–18.
10. Типові освітні програми для загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ: «Світоч», 2019. 336 с.
11. Ткач Л. В. Джерела краси рідної мови Тернопіль: Мальва-ОСО, 2010. 128 с.
12. Цєпова І. В. Розвиток навичок мовленнєвої діяльності молодших школярів: аудіювання, говоріння. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2008. 176 с.

Назва навчальної дисципліни: Стратегії розвитку математичної компетентності молодших школярів

Цільовий компонент: Розкрити поняття математичної компетентності молодших школярів та її складників. Дати поняття про математичне мислення, математичний розвиток. Збагатити професійні компетентності вчителів початкової школи новими дієвими методичними прийоми, елементами сучасних освітніх технологій формування математичної компетентності. Розглянути маніпуляцію з предметами як метод формування математичної компетентності.

Змістовий компонент: Поняття компетентнісного підходу в освіті. Зміст математичної компетентності молодших школярів та її структура. Математичне мислення як педагогічна проблема. Математичний розвиток молодшого школяра. Сучасні педагогічні технології та методи формування математичної компетентності молодших школярів. Технологія «Щоденні 3». Поняття про маніпуляцію з предметами та можливості використання прийомів маніпуляції на уроках математики.

Процесуальний компонент: форми: тренінгове заняття; методи: проблемного викладу, створення ситуації інтересу у процесі викладення, створення ситуації новизни, опора на життєвий досвід, інтерактивні; засоби: палички Кюїзенера, блоки Дьєнеша, Танграм, презентація, інформаційні ТЗН, нормативні документи в галузі початкової освіти.

Результативний компонент:

ПРН 2. Усвідомлення способів реалізації інтеграційного підходу в навчанні молодших школярів, інтегрувати зміст навчальних предметів та реалізувати інтегроване навчання в початковій школі.

ПРН 3. Уміння організовувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах (прогнозування, проектування, оцінювання тощо); створювати культуромовне освітньо-розвивальне середовище, впроваджувати сучасні педагогічні технології формування математичної компетентності та організовувати дослідницьку діяльність молодших школярів.

ПРН 4. Оволодіння стратегією організації кооперативної навчальної діяльності учнів з урахуванням індивідуальних особливостей та розвитку різних типів інтелекту в учнів початкової школи.

ПРН 7. Розуміння концепції НУШ як організації сучасного освітнього середовища у початковій школі на засадах партнерства та взаємодії усіх учасників освітньо-виховного процесу.

Список рекомендованої літератури:

1. Державний стандарт початкової освіти. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/nps/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
2. Кізім С. С., Літвякова І. Д. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках математики засобами ІКТ. Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень: зб. наук. праць. 2016. № 5 (98). С. 247–251
3. Компетентнісний підхід при вивченні математики. Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. URL: <https://roippo.org.ua/upload/iblock/a9e/pavlus-g.-o.ostrov-k-a-b.pdf> (дата звернення: 09.04.2021 р.)
4. Концепція Нової Української школи. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 09.04.2021 р.)
5. Методичний портал. URL: <http://metodportal.net/>
6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
7. Нова українська школа. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 09.04.2021 р.)
8. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
9. Онопрієнко О. В. Створення підручника «Математика» для учнів 1 класу на засадах компетентнісного підходу. URL: <http://ipvid.org.ua/upload/iblock/54c/54c6606386a3c335dba144b61e624f89.pdf> (дата звернення: 09.04.2021 р.)
10. Раков С. А. Математична освіта: компетентнісний підхід з використанням ІКТ. Монографія. Харків : Факт, 2005. 360 с.
11. Ткаченко О. М., Кожевнікова І. М., Шатохіна Л. П. Формування компетентностей на уроках математики. Математика в школах України. 2014. № 6 (414). С. 2–3.

Інформаційні ресурси:

<https://mon.gov.ua/ua>
<https://www.kmu.gov.ua/>
<https://naurok.com.ua/formuvannya-klyuchovih-kompetentnostey-na-urokah-matematiki-osnovna-shkola-27697.html>
<https://vseosvita.ua/library/sodenni-3-matematika-pismovo-79602.html>

Назва навчальної дисципліни: Особливості формування дослідницьких умінь і соціальних навичок молодших школярів

Цільовий компонент: Розкрити зміст дослідницької діяльності молодших школярів при вивченні інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Проаналізувати структуру, функції дослідницької діяльності школярів в умовах реформування освіти.

Змістовий компонент: Актуальність дослідницької діяльності школярів в умовах реформування освіти. Дослідницькі вміння й навички як об'єкт педагогічного впливу. Технологічний аспект організації дослідницької діяльності молодших школярів. Форми, методи і засоби організації. Практика роботи з організації дослідницької діяльності молодших школярів.

Процесуальний компонент: *форми:* тренінгове заняття; *методи:* проблемного викладу, створення ситуації інтересу у процесі викладення, створення ситуації новизни, інтерактивні; *засоби:* презентація, інформаційні ТЗН, нормативні документи в галузі початкової освіти.

Результативний компонент:

ПРН 2. Усвідомлення способів реалізації інтеграційного підходу в навчанні молодших школярів, інтегрувати зміст навчальних предметів та реалізувати інтегроване навчання в початковій школі.

ПРН 3. Уміння організувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах (прогнозування, проектування, оцінювання тощо); створювати культуромовне освітньо-розвивальне середовище, впроваджувати сучасні педагогічні технології формування математичної компетентності та організувати дослідницьку діяльність молодших школярів.

ПРН 4. Оволодіння стратегією організації кооперативної навчальної діяльності учнів з урахуванням індивідуальних особливостей та розвитку різних типів інтелекту в учнів початкової школи.

Список рекомендованої літератури:

1 Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartupochatkovoyi-osviti>

2 Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>

3 Нова українська школа: основи стандарту освіти. URL: <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=http://nus.org.ua/wpcontent/uploads/2016/12/nova-schkola1-pantone-363-EC-1.pdf>

4 Чернецька Т. І. Зміст навчально-дослідницької діяльності молодших школярів: ймовірність корегування за напрямками й рівнями. Наукові записки / ред кол.: В. В. Радул, С. П. Величко та ін. Випуск 141. Частина I. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. 200 с.

5 Чернецька Т. І. Моделювання учіння навчаю сам себе як одного із видів активності молодших школярів у навчально-дослідницькій діяльності: http://www.kspu.kr.ua/ua/ntmd/konferentsiy/2-mizhnarodna-internet-konferentsiya2014/section4-56/1286modelyuvannya_uchinnya_«navchayu_sam_sebe»_yak_odnogo_iz_vidiv_aktivnosti_molodshix_shkolyariv_u_navchalno-doslidnickij_diyalnosti

Назва навчальної дисципліни: Технології кооперативного навчання

Цільовий компонент: З'ясувати значення кооперативного навчання в освітньо-виховному процесі початкової школи. Розкрити засадничі концепти кооперативного навчання – навчання через співпрацю. Висвітлити можливості стратегій кооперативного навчання в розвитку різних типів інтелекту в учнів початкової школи. Збагатити професійні компетентності вчителів початкової школи прийомами організації педагогічного процесу в освітньому закладі засобами впровадження інноваційних системних технологій кооперативного навчання.

Змістовий компонент: Поняття кооперативного навчання. Роль і місце кооперативного навчання в освітньо-виховному процесі початкової школи НУШ. Засадничі концепти кооперативного навчання – навчання через співпрацю. Стратегії кооперативного навчання. Врахування розвитку та різних типів інтелекту в учнів початкової школи в системі кооперативного навчання.

Процесуальний компонент: *Форми:* тренінгове заняття; *методи:* проблемного викладу, створення ситуації інтересу в процесі викладення, створення ситуації новизни, опора на життєвий досвід, інтерактивні; *засоби:* презентація, інформаційні ТЗН, нормативні документи в галузі початкової освіти.

Результативний компонент:

ПРН 1. Уміння створювати безпечне та емоційно комфортне освітнє середовище в умовах НУШ, діагностувати результати освітнього процесу, складати індивідуальні освітні маршрути для становлення учня як особистості, громадянина, інноватора.

ПРН 3. Уміння організовувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах (прогнозування, проектування, оцінювання тощо); створювати культуромовне освітньо-розвивальне середовище, впроваджувати сучасні педагогічні технології.

ПРН 4. Оволодіння стратегією організації кооперативної навчальної діяльності учнів з урахуванням індивідуальних особливостей та розвитку різних типів інтелекту в учнів початкової школи.

ПРН 7. Розуміння концепції НУШ як організації сучасного освітнього середовища у початковій школі на засадах партнерства та взаємодії усіх учасників освітньо-виховного процесу.

Список рекомендованої літератури:

1. Акпинар Л. Е. Інтерактивні технології навчання в початковій школі : навч. посіб. Київ : Слово, 2014. 288 с.
2. Бален М. В. Інтерактивні технології як засіб розвитку, саморозвитку і самореалізації особистості в умовах школи культури здоров'я. Початкове навчання та виховання. 2008. № 22–24. С. 2–18.
3. Бурлаєва Л. Ф. Інтерактивні технології в таблицях. Управління школою. 2005. № 16–18. С. 49–55.
4. Державний стандарт початкової освіти № 87 від 21 лютого 2018 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
5. Зайченко О. Л. Творчі здібності молодших школярів: корекція та розвиток. Психолог. 2014. № 20. С. 12–20.
6. Концепція Нової української школи від 27 жовтня 2016. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola_compressed.pdf
7. Кругла А. Д. Уроки читання, рідної мови, математики у 2 класі з використанням інтерактивних технологій. Початкове навчання та виховання. 2008. № 1. С. 6–10.
8. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання : навч.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2005. 192 с.
9. Суслєва Т. І. Особливості використання інтерактивних методів навчання молодших школярів. Початкова освіта. 2016. № 20. С. 4–29.

Назва навчальної дисципліни: Лego-технології в освітньому процесі НУШ

Цільовий компонент: Розкрити сутність діяльнісного підходу як основного інструменту та механізму освітньої діяльності в початковій школі, сутність поняття гри по-новому, ціннісний потенціал ігрових та діяльнісних методів навчання. Практично опрацювати практики ігрового та діяльнісного навчання, зокрема, з наборами LEGO Play Box та методіку компетентнісного навчання «Шість цеглинок».

Змістовий компонент: Значення гри для учнів початкових класів. Структура ігрової діяльності. Класифікація ігор. Етапи уроку за технологією ігрової діяльності. Умови ефективності проведення ігор. Освітній потенціал гри з LEGO. Методика «Шість цеглинок» як інструмент освітньої діяльності початкової школи..

Процесуальний компонент: форми: інтерактивна лекція, тренінгове заняття; методи: проблемного викладу; створення проблемних ситуацій, опора на життєвий досвід, інтерактивні, вправи з цеглинками; засоби: презентація, нормативні документи в галузі початкової освіти, набори «Шість цеглинок».

Результативний компонент:

ПРН 2. Усвідомлення способів реалізації інтеграційного підходу в навчанні

молодших школярів, інтегрувати зміст навчальних предметів та реалізувати інтегроване навчання в початковій школі.

ПРН 3. Уміння організовувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах (прогнозування, проектування, оцінювання тощо); створювати культуромовне освітньо-розвивальне середовище, впроваджувати сучасні педагогічні технології формування математичної компетентності та організовувати дослідницьку діяльність молодших школярів.

ПРН 4. Оволодіння стратегією організації кооперативної навчальної діяльності учнів з урахуванням індивідуальних особливостей та розвитку різних типів інтелекту в учнів початкової школи.

ПРН 5. Усвідомлення значення та оволодіння технологіями впровадження LEGO-технології в реалізації компетентнісного навчання в освітній процес НУШ, оволодіння прийомами роботи «Шість цеглинок».

ПРН 7. Розуміння концепції НУШ як організації сучасного освітнього середовища у початковій школі на засадах партнерства та взаємодії усіх учасників освітньо-виховного процесу.

Список рекомендованої літератури:

1. Андруховець П. Ігрова педагогіка. Завуч. 2004. № 1 (187). С. 6–16.
2. Галкін С. Організація ігрової діяльності на уроці. Завуч. 2004. № 30 (216). С. 9–12.
3. Гра по-новому, навчання по-іншому. Методичний посібник. Упорядник О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
4. Жданов Д. Дидактичні можливості інтелектуальних ігор. Завуч. 2007. № 7 (301). С. 1–14.
5. Крутій В. А. Місце дидактичної гри на уроках в початкових класах. Наука і освіта. 2001. № 2–3. С. 19–22.
6. Освітні технології: Навчально - метод. посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. С. Любарська та ін. / За заг. ред. О. М. Пехоти. Київ: АСК, 2001. 255 с.
7. Пехота О. М.. Освітні технології. Київ: АСК, 2002. 253 с.
8. Чубовська Н. Ігрові технології навчання. Освіта. Технікуми. Коледжі. 2007. № 2 (17). С. 46–48.

Інтернет-ресурси:

- <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/LEGO/tseglinok-kviten-2018-web.pdf>
- <https://osvitoria.media/experience/tseglynka-za-tseglynkoyu-yak-vykorystovuvaty-lego-na-urokah/>
- <https://inkluzia.com.ua/konstruktor-lego-yak-potuzhniy-instrument-dlya-navchannya.-tehnologiya-shist-tseglinok./>
- <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/LEGO/po-novomu-navchannya-po-inshomu.pdf>
- <https://vseosvita.ua/library/gra-po-novomu-navcanna-po-insomu-v-osvitnomu-prostori-novoi-ukrainskoi-skoli-185551.html>

Назва навчальної дисципліни: Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів в НУШ

Цільовий компонент: Розкрити поняття формувального оцінювання. Озброїти вчителів практичними прийомами формування умінь самоконтролю та самооцінювання молодших школярів. Розкрити значення рефлексії у структурі навчальної діяльності молодшого школяра.

Змістовий компонент: Мета та цілі оцінювання в сучасній школі. Формувальне оцінювання. Спостереження і ведення записів. Основні аспекти процесу оцінювання. Вербальне оцінювання. Відстеження індивідуальних досягнень учнів. Надання зворотного

зв'язку. Контрольно-оцінювальна діяльність. Технологія портфоліо. Прийоми формування уміння самоконтролю та самооцінювання (рефлексії навчальної діяльності) молодших школярів.

Процесуальний компонент: *форми:* дискусія, інтерактивна лекція; *методи:* проблемного викладу, створення ситуації інтересу у процесі викладення, створення ситуації новизни, опора на життєвий досвід, інтерактивні; *засоби:* презентація, інформаційні ТЗН, нормативні документи в галузі початкової освіти.

Результативний компонент:

ПРН 1. Уміння створювати безпечно та емоційно комфортне освітнє середовище в умовах НУШ, діагностувати результати освітнього процесу, складати індивідуальні освітні маршрути для становлення учня як особистості, громадянина, інноватора.

ПРН 3. Уміння організовувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах (прогнозування, проектування, оцінювання тощо); створювати культуромовне освітньо-розвивальне середовище, впроваджувати сучасні педагогічні технології формування математичної компетентності та організовувати дослідницьку діяльність молодших школярів.

ПРН 6. Осмислити особливості та специфіку формувального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів, оволодіти прийомами проведення й узагальнювання результатів формувального оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи.

ПРН 7. Розуміння концепції НУШ як організації сучасного освітнього середовища у початковій школі на засадах партнерства та взаємодії усіх учасників освітньо-виховного процесу.

Список рекомендованої літератури:

1. Державний стандарт початкової освіти (2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF?find=1&text=%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%85#Text>
  2. Загальнонавчальні уміння і навички: теорія та практика формування в учнів початкової школи: [методичний посібник] / Т. Я. Довга, О. О. Нікітіна. Київ: ТОВ «СІТПРІНТ», 2013. 96 с.
  3. Найцікавіші прийоми формувального оцінювання. [Дистанційний курс «Цифрові інструменти формувального оцінювання»](#)
  4. Нікітіна О. О. Формування навчальної діяльності школярів у контексті реформування початкової освіти в Україні (70-ті роки ХХ – поч. ХХІ століття). Харків: Мачулін, 2019. 245 с. (електронне видання)
  5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
  6. Нова українська школа: poradnik dla vchytelya / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
  7. Оцінювання без знецінювання. Он лайн курс. Режим доступу: <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/410>
  8. Сервіс інтерактивної освітньої літератури. URL: <https://www.ed-era.com/books/>
  9. Що таке формувальне оцінювання, чому воно потрібне учням і які основні виклики. URL: <https://nus.org.ua/view/shho-take-formuvalne-otsinyuvannya-chomu-vono-potribne-uchnyam-i-yaki-osnovni-vyklyky/>
  10. Як оцінювати без оцінок: покрокова інструкція сучасного вчителя. URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-otsinyuvaty-bez-otsinok-pokrokovovo-instruktsiya-suchasnogo-vchytelya/>
- Наказ МОН від 13.07.2021 № 813 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти». URL: https://drive.google.com/file/d/1DuEdJ31mq4-gyMoszi89TOwfu8q_-PRM/view

Назва навчальної дисципліни: Педагогіка партнерства

Цільовий компонент: Розкрити поняття «педагогіка партнерства» та її значення в НУШ. Висвітлити переваги залучення батьків до освітнього процесу. З'ясувати технології реалізації педагогіки партнерства в НУШ, залучення батьків як помічників вчителя до проведення освітньо-виховного процесу в початковій школі – форми залучення батьків до виконання ролі помічника вчителя.

Змістовий компонент: Поняття «педагогіка партнерства», її значення в НУШ. Переваги залучення батьків до освітнього процесу. Стратегії розвитку педагогіки партнерства в початковій школі. Батьки – помічники вчителя. Форми залучення батьків до виконання ролі помічника вчителя.

Процесуальний компонент: *форми:* дискусія; *методи:* створення проблемної ситуації, ситуації інтересу в процесі викладення, створення ситуації новизни, опора на життєвий досвід, інтерактивні; *засоби:* презентація, інформаційні ТЗН, нормативні документи в галузі початкової освіти.

Результативний компонент:

ПРН 1. Уміння створювати безпечно та емоційно комфортне освітнє середовище в умовах НУШ, діагностувати результати освітнього процесу, складати індивідуальні освітні маршрути для становлення учня як особистості, громадянина, інноватора.

ПРН 3. Уміння організовувати педагогічну діяльність на компетентісних засадах (прогнозування, проектування, оцінювання тощо); створювати культуромовне освітньо-розвивальне середовище, впроваджувати сучасні педагогічні технології.

ПРН 7. Розуміння концепції НУШ як організації сучасного освітнього середовища у початковій школі на засадах партнерства та взаємодії усіх учасників освітньо-виховного процесу.

Список рекомендованої літератури:

1. Білошицька В. І. Педагогіка партнерства між учнем, учителем і батьками. URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/65-tridtsyat-chetverta-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/846-pedagogika-partnerstva-mizh-uchnem-uchitelem-i-batkami>

2. Журавко С. О., Левченко О. В. Педагогіка партнерства як один із факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу. URL: <https://genezum.org/library/pedagogika-partnerstva-yak-odyn-iz-faktoriv-efektyvnoi-vzaemodii-uchasnykiv-osvitnogo-procesu>

3. Кравчинська Т. С. Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. Підготовка керівних та педагогічних кадрів до реалізації Концепції Нової української школи: Збірник статей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 6 квітня 2017 року. URL: http://conf-hano.at.ua/load/zbirniki/elektronnij_zbirnik_materialiv/4-1-0-680

4. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>

5. Мариняк Н. В. Шляхи реалізації педагогіки партнерства в контексті концепції нової української школи. Матеріали науково-практичної конференції «Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах НУШ». URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=241>

6. Ніколенко Л. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості дитини у контексті Нової української школи. Методист, 2018. URL: http://lib.iitta.gov.ua/710749/1/Ніколенко_Методист_Ст.%20Педаг.%20партнерства%20як%20умова.pdf

7. Нова українська школа. «Концептуальні засади реформування середньої школи» Міністерство освіти і науки України 27.10.2016. С. 4–40.

8. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. С. 134–148. URL: <https://nus.org.ua/wp->

<content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>

9. Підласий І. П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя. Харків: Вид. група «Основа», 2010. 360 с.

10. Стандарти громадсько-активної школи: залучення батьків: навчально-методичний посібник / Під заг. ред. Даниленко Л. І. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. 66 с.

Назва навчальної дисципліни: Інклюзивна освіта в НУШ

Цільовий компонент: Ознайомити з сучасними підходами щодо розкриття сутності й змісту поняття інклюзія, основного принципу та завдань інклюзивної освіти навчання і виховання в умовах НУШ. Проаналізувати переваги інклюзивної освіти та можливі проблеми при впровадженні.

Змістовий компонент: Інклюзивна освіта як модель соціального устрою, трансформаційні зміни спеціальної освіти в Україні, перспективи розбудови системи освіти осіб з особливими потребами та впровадження інклюзивної освіти, стратегія успішного впровадження інклюзивного навчання, диференційоване викладання: технологія інклюзивної практики, психолого-педагогічний супровід обдарованої дитини в умовах інклюзії, роль батьків у процесі інтегрування дитини з особливими потребами.

Процесуальний компонент: *форми:* інтерактивна лекція, тренінгове заняття; *методи:* створення проблемних ситуацій, опора на життєвий досвід, інтерактивні, диспут; *засоби:* презентація, нормативні документи щодо інклюзивної освіти.

Результативний компонент:

ПРН 1. Уміння створювати безпечне та емоційно комфортне освітнє середовище в умовах НУШ, діагностувати результати освітнього процесу, складати індивідуальні освітні маршрути для становлення учня як особистості, громадянина, інноватора.

ПРН 4. Оволодіння стратегією організації кооперативної навчальної діяльності учнів з урахуванням індивідуальних особливостей та розвитку різних типів інтелекту в учнів початкової школи.

ПРН 7. Розуміння концепції НУШ як організації сучасного освітнього середовища у початковій школі на засадах партнерства та взаємодії усіх учасників освітньо-виховного процесу.

ПРН 8. Осягнути значення та завдання інклюзивної освіти умовах НУШ як забезпечення прав кожної дитини на якісну освіту та особливостей її реалізації в освітньому процесі, уміння обирати та використовувати різні види, форми, методи і засоби організації інклюзивного навчання в закладах освіти.

Список рекомендованої літератури:

1. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навчальний курс та науково-методичний посібник / Сак Т. В. Київ: СПД-ФО Парашин І. С., 2011. 101 с.

2. Інклюзивна освіта. URL: http://ispukr.org.ua/?page_id=331#.YayiZJHP1PY

3. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: Агенство Україна, 2019. URL <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inklyuzyvne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pd>

4. Інклюзивне навчання у школі: кроки до успішного початку. URL: <https://nus.org.ua/articles/inklyuzyvne-navchannya-u-shkoli-kroky-do-uspishnogo-pochatku/>

5. Кавун Ю. Інклюзивна освіта. Дефектолог. 2007. № 5. С. 4–9.

6. Кавун Ю. Інклюзивна освіта. Завуч. 2008. № 19–20. С. 43 – 5

7. Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально- методичний посібник. Київ, 2007. 128 с.

8. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: Монографія. Київ: ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

9. Слободянюк Н. Г., Софій Н. З., Найда Ю. М. Пристосування шкільних приміщень до потреб дітей з особливостями психофізичного розвитку. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально- методичний посібник. Київ, 2007. 128 с.